

MIKROBIOLOGISKA ORD FÖR LÄKARSTUDENTER

Nils Karlsson

INDEX

LATIN – MIKROBIOLOGINS SPRÅK.....	1
TYPER AV INFEKTIONER.....	1
ORDLISTA.....	2
BAKTERIER.....	2
VIRUS.....	4
SVAMPAR.....	6
AMÖBOR.....	7
FLAGELLATER.....	7
SPOROZOA.....	8
MASKAR.....	8
LEDDJUR.....	9

LATIN – MIKROBIOLOGINS SPRÅK

Att mikrobiologins nomenklatur använder latinska och grekiska ord beror på att latin, och i stor mån även grekiska, ännu var vetenskapens språk när den moderna taxonomins fader Carolus Linnaeus, mer känd som Carl von Linné bland sina svenska landsmän, var verksam och publicerade *Systema Naturae* ("Naturens System").

En grundläggande kunskap om betydelsen av latinska och grekiska ord gör mikrobernas namn mer begripliga – och ord är lättare att minnas när man har uppfattat deras betydelse. I detta dokument redogör jag för svenska översättningar av ord som förekommer i mikrobers namn, inhämtade från den sjunde upplagan av *Medical Microbiology* (Greenwood et alii). Troligtvis ingår ord utöver vad som används under läkarprogrammets mikrobiologi; hellre lite "för många" än lite för få.

Grammatiken är dock latinsk även för de grekiska låneorden. För information om relevanta grammatiska böjningsregler, se den tidigare sammanställningen "Anatomiska ord".

TYPER AV INFEKTIONER

	Ungefärlig innebörd
virus -i n, saknar plural!	virus ("gift")
bacterium -i n	bakterie
fungus -i m	svamp
protozoon protozoi n	urdjur ("djuriska protister")
amoeba -ae f	amöba
flagellatus -a -um	har piska, piskad
sporozoon sporozoi n	"spordjur"
helminth -is f	"inälvsmask"
nematodum -um n	rundmask ("trådig")
platyhelminth -is f	plattmask
trematodum -um n	sugmask ("hålig")
cestodum -um n	bandmask ("bältig")
arthropodum -um n	leddjur ("ledfot")

ORDLISTA

I listorna nedanför placeras de olika typerna av infektioner i grupper till vänster medan beskrivande ord (adjektiv, particip och genitiv) placeras till höger. Blekgula fält markerar att det rör sig om namnet på personen som, rättvist eller ej, tillerkänns äran för upptäckten. Det kan noteras att virus generellt inte följer samma namnformat som de övriga typerna. Virus har dessutom inte helt sällan engelska (eller därifrån översatta) namn, till exempel HIV, HTLV, RS och SARS; dessa utelämnas från denna ordlista.

”Coccus” betyder ”bär” eller ”korn”.

”Bacter” och ”bacterium” har betydelsen ”liten stav”.

Suffixet ”-ella” ger ordet betydelsen ”liten X” och feminint genus.

BAKTERIER

BAKTERIER		Ungefärlig innebörd	
		abortus -a -um	aboterande
	Ungefärlig innebörd	aerogenes	gasbildande
actinomadura	strål-Madura (indisk provins)	aeruginosus -a -um	rostig
actinomyces	”strålsvamp”	aethiopicus -a -um	Etiopisk
anaplasma	”utan plasma”	africanus -a -um	Afrikansk
arachnia	”spindelnät”	agalactia -ae f	mjölkbrist
arcanobacterium	hemlighetsfull liten stav	albicans albicantis	vitgörande
bacillus	bacill	alginolyticus -a -um	alginatspjälkande
bacteroides	”bakteroid”, bakterieliknande	alveus -i m	hål-
bartonella	liten Barton	americanus -a -um	Amerikansk
bordetella	liten Bordet	amycolatum	saknar mykolsyra
borrelia	Borrel	anginosus -a -um	angina-, ”anginös”
brucella	liten Bruce	anthrax anthracis m	mjältbrands- (”kol-”)
burkholderia	Burkholder	anthropophagus -a -um	människoätande
campylobacter	böjd stav	asahii	Asahis
chlamydia	”liten mantel”	asteroides -is m	stjärnliknande
chlamydophila	älskar små mantlar	audouinii	Audouins
clostridium	slända (trådrulle)	aureus -a -um	gyllene (även ”gul”)
corynebacterium	klubbformig liten stav	avius -a -um	fågel- (även ”avlägsen”)

coxiella	liten Cox	bacilliformis -e	bacillformig
edwardsiella	liten Edwards	bancrofti	Bancrofts
ehrlichia	Ehrlich	bellum -i n	krig
enterobacter	”liten tarmstav”	botulinus -a -um	korv-
enterobacteriaceae	enterobacter-familjen	bos bovis m/f	ko, nötkreatur
enterococcus	”inälvsbär”	boydii	Boyd
erysipelothrix	erysipelas-tråd/hår	brasiliensis -e	Brasiliansk
escherichia	Escherich	brucei	Bruces
francisella	liten Francis	burgdorferi	Burgdorfers
fusobacterium	”liten trådullestav”	burnetii	Burnets
gardnerella	liten Gardner	buski	Busks
haemophilus	blodälskare	canis canis m/f	hund
hafnia	Köpenhamn	caput capitis n	huvud
helicobacter	spiralstav	capra -ae f	get (hona)
klebsiella	liten Klebs	capsulatus -a -um	kapslad
legionella	liten legion	carinii	Carinis
leptospira	tunn rulle, tunn spiral	carrionii	Carrións
listeria	Lister	catarrhalis -e	katarr-, katarrisk
mobiluncus	”mobil krok”	cayetanensis -e	Cayetano-
moraxella	liten Morax	cepacia	lök-
morganella	liten Morgan	cereus -a -um	vax
mycobacterium	”svampbakterie”	chaffeensis -e	Chaffee- (Arkansas)
mycoplasma	svampformig	chagasi	Chagas
neisseria	Neisser	cholera -ae f	kolera (”gallsjukdom”)
nocardia	Nocard	cloaca -ae f	kloak
pasteurella	liten Pasteur	colon coli n	tjocktarmen
porphyromonas	purpurfärgad enhet	compactus -a -um	kompakt
prevotella	liten Prévot	coronatus -a -um	krönt, inringad
proteus	Proteus (mångformig)	cruzi	Cruz
providencia	Providence, US-RI	dermatitis dermatitidis f	dermatit
pseudomonas	falsk enhet	difficilis -e	svår
rhodococcus	”rosbär”, ”rosenrött bär”	diminutus -a -um	förminskad
rickettsia	Ricketts	diphtheria -ae f	difteri-
salmonella	liten Salmon	donovani	Donovans
serratia	Serrati	duboisii	Dubois
shigella	liten Shiga	ducreyi	Ducreys

spirillum	rulle
staphylococcus	”druvklase-bär”
streptobacillus	böjd liten stav
streptococcus	”kedjebär” (eg. ”böjt bär”)
streptomyces	böjd svamp
treponema	vridande tråd
tropheryma	näringsbarriär
veillonella	liten Veillon
vibrio	vibrerande
yersinia	Yersin

VIRUS

	Ungefärlig innebörd
adeno-	av adenoid (nasofarynx-tonsill)
amdo-	<u>a</u> leutian <u>m</u> ink <u>d</u> isease
arbo-	arthropod-buret
arena-	sand
astro-	stjärna
boca-	<u>b</u> ovine- <u>c</u> anine
bunya-	Bunyamwera, Uganda
calici-	kopp, kalk, bägare
colti-	<u>C</u> olorado <u>t</u> ick
corona-	krona, krans
coxsackie-	Coxsackie, NY
cytomegalo-	storcells-
dependo-	beroende av hjälparvirus
ebola-	Ebola, Kongo-Kinshasa
echo-	enteric cytopathogenic <u>h</u> uman <u>o</u> rphan
entero-	tarm-
epstein-barr	Epstein & Barr
filo-	filament-
flavi-	gul (jfr. ”flavius”)
hanta-	Hantaan, Korea
hepadna-	<u>h</u> epatiskt <u>D</u> NA-virus
hepatit-	hepatit-

duodenalis -e	tolvfingertarms-
dysenteria -ae f	dysenteri-
elongatus -a -um	förlängd, utdragen
endemicus -a -um	endemisk
endodontalis -e	inuti tand, tandinsides-
entericus -a -um	enterisk, (tunn)tarm-
enteritis enteritidis f	enterit
enterocoliticus -a -um	tunn- & tjocktarmsinflammatorisk
epidermidis	överhuds-
equus -i m	häst
equisimilis -e	hästlik(nande)
ewingii	Ewings
faecalis -e	fekal, bajs-
faecium	bajs-, ”fekös”
falciparus -a -um	skärbärrar- (falx = skära)
farcinicus -a -um	korv-, stoppning- (jfr. ”farcy”)
felineus	katt-, ”felinös”
flavescens	gulnande
flavus -a -um	gul
flexneri	Flexners
floccosus -a -um	ullig, ”flockös”
fowleri	Fowlers
fragilis -e	skör
fumigatus -a -um	ångande, rykande, rökande
furfur -is m	fjäll, kli (som i ”vetekli”)
gambiensis -e	Gambiansk
gattii	Gattis
gerencseriae	Gerencserias
gingivalis -e	tandköts-
glabratus -a -um	glabrös (len, hårlös)
glucuronolyticus -a -um	”glukuron-lyserande”
gondius -i m (osäkert)	gundi- (en gnagare)
gonorrhoea -ae f	sädesflöde
gordonae	Gordons
granulosus -a -um	granulös, småkornig
gravis -e	grav, svår, allvarlig

hepato-	lever-	guilliermondii	Guilliermonds
herpes-	krypande	haematobius -a -um	lever på blod, blodsugande
influenza	influenser (astrologiska)	haemolyticus -a -um	hemolytisk
lassa-	Lassa, Nigeria	haemophilus -a -um	hemofil, blodälskande
lenti-	långsamt	henselae	Hensels
lyssa-	Lyssa (galenskap)	hepaticus -a -um	hepatisk, lever-
marburg-	Marburg, Tyskland	histolyticus -a -um	vävnadsnedbrytande
morbilli-	mässling-	homo hominis m	människa
nairo-	<u>Nairobi</u>	immitis -e	svår, grym, vild
noro-	<u>Norwalk</u>	influenza -ae f	influenza-
onco-	tumör-	inopinatus -a -um	oväntad
orbi-	klot- ("cirkel-")	intercalatus -a -um	interkalerad
orthobunya-	"riktigt bunya-"	intermedius -a -um	intermediär, mellan
orthomyxo-	"riktigt svamp-"	interrogans	frågetecken-lik (eg. "frågande")
orthoreo-	"riktigt reo-"	intestinalis -e	inälvs-
papova-	"papillom-polyom-vakuol-"	intracellularis -e	intracellulär
paramyxo-	"para-svamp-"	israelii	Israelisk
parvo-	litet (jfr. "parvum")	ivanovii	Ivanovs
pesti-	djur-	japonicus -a -um	Japansk
phlebo-	ven-	jeikeium	JK- (Johnson, Kaye)
picorna-	"pico-RNA-" (piko = 10 ⁻¹²)	jejunum -i n	tomtarms-
pneumo-	lung-	jirovecii	Jirovecs
polio-	grå-	kansasii	Kansas-
pox-	koppor, kopp-	lactamicus -a -um	laktosälskande
puumala-	Puumala- (finsk kommun)	lacunatus -a -um	lakun-
rabies	galenskap	lamblia	Lambls
reo-	respiratory enteric orphan	latus -a -um	bred
retro-	"reverse transcriptase-"	lepra -ae f	spetälska, lepra
rhabdo-	spö-, stav-	licheniformis -e	lavformig
rhino-	näs-	loboi	Lobos
rota-	hjul-	lumbricoides -is m	"jordmaskliknande"
rubella-	rödaktig	madurae	Madura-
sapo-	Sapporo- (Japan)	major	större
spuma-	skum-	malaria -ae f	malaria, "dålig luft"
toga-	toga-	malayi	Malay- ("Malaysia-")
tospo-	"tomato spotted-"	malmoense	Malmö-

varicella-	vattkoppor
vesiculo-	vesikel- ("liten blåsa")
zoster-	bältros, helveteseld

SVAMPAR

	Ungefärlig innebörd
absidia	"båge"
acremonium	"stickande doft", sur
aspergillus	"sprinkler", "spridare"
blastomyces	"svampgrodd"
candida	vit
cladophialophora	"flaskbärargren"
coccidioides	"bärliknande"
conidiobolus	"dammkastande"
cryptococcus	"gömt bär"
epidermophyton	"epidermis-växt"
fonsecaea	da Fonseca
fusarium	"trådrullarplats"
histoplasma	"vävnadsplasma"
lacazia	Lacaz
leptosphaeria	"tunn sfär"
madurella	liten Madurai (södra Indien)
malassezia	Malassez
microsporum	"småsporig"
nocardia	Nocard
paracoccidioides	"liknar coccidioides"
penicillium	"borste" (från svans, jfr. pensel)
phialophora	"flaskbärare"
pneumocystis	lungcysta
pseudallescheria	"falsk allescheria"
rhizopus	"rotfot"
sporothrix	"sporhår"
streptomyces	"böjd svamp"
trichophyton	"hårväxt"
trichosporon	"hårspor"

mandrillaris	mandrill- (tänk Rafiki)
masoni	Mansons
marcescens	försvagande
marinus -a -um	marin
marneffeii	Marneffes
medinensis -e	Medina-
mekongi	Mekong-
melitensis -e	Malta-
meningitis meningitidis f	meningit
mexicana	Mexico-
meyeri	Meyers
microtus -i m	åkersork
minor -us	mindre
minutissimus -a -um	minst
mirabilis -e	underbar, härlig, mirakulös
mitis -e	lindrig, mild, lugn
moniliformis -e	halsbandsformig
monocytogenes	monocytbildande
mucosa -ae f	slemhinna
multilocularis -e	"många små håligheter"
multocida -ae f	mångdödare
mutans	förändrande
naeslundii	Näslunds
nana -ae f	kvinnlig dvärg
naviformis -e	skeppsformig
neoformans	nyformande
nidulans	nästbyggande, bygger näste
niger nigra nigrum	svart
novus -a -um	ny
novyi	Novys
nucleatus -a -um	har kärna, "kärnad"
odontolyticus	tandnedbrytande
oralis -e	oral
ovalis -e	oval
ozzardi	Ozzards
pallidus -a -um	blek

AMÖBOR

	Ungefärlig innebörd
acanthamoeba	”taggamöba”
balamuthia	Balamuth
blastocystis	”cystgrodd”
entamoeba	”inom-amöba”
naegleria	Nägler

FLAGELLATER

	Ungefärlig innebörd
giardia	Giard
leishmania	Leishman
trichomonas	”hårenhet”
trypanosoma	”borrarkropp”

SPOROZOA

	Ungefärlig innebörd
cryptosporidium	”gömd liten spor”
cyclospora	”cykelspor”
isospora	”liksporig”
plasmodium	”formliknande”
toxoplasma	bågformad organism

MASKAR

	Ungefärlig innebörd
ancylostoma	”vinklad/böjd/hakig mun”
ascaris	inälvsmask
brugia	Brugs
clonorchis	”grentestikel”
diphyllobothrium	”tvålov-hål”
dracunculus	liten drake

parahaemolyticus	”liknar haemolyticus”
parapertussis	”liknar pertussis”
parapsilosis	”liknar psilosis”
paratuberculosis	”liknar tuberculosis”
paratyphi	”liknar typhi”
parvus -a -um	liten
pedrosoi	Pedrosos
pelletieri	Pelletiers
perfringens	genombrytande
periodonticus -a -um	”runt tänderna”
pertenuis -e	väldigt fin, tunn, slank
pertussis -e	kikhosta
peruviana	Peruviansk (Peru)
pestis -is f	pest
phagocytophilus -a -um	fagocytälskande
pneumonia -ae f	lunginflammation
pneumophilus -a -um	lungälskande
polymyxus -a -um	mycket slem
polysacchareus -a -um	polysackarid-
propionicus -a -um	propionisk, oxiderar propionat
prowazekii	Prowazeks
pseudodiphtheriticus -a -um	”falsk difteri”
pseudomallei	”falsk rots”
pseudotuberculosis	”falsk tuberkulos”
psittacus -i m	papegoja
pumilus -a -um	liten, ”dvärgisk”
pylorus -i m	nedre magmunnen
pyogenes	varbildande
quintanus -a -um	femte-
recurrens	återkommande
rhodesiense	Rhodesiansk
rhusiopathiae	rödsjuka-
ruber -ra -rum	röd
saginata -a -um	förtjockad, fetlagd, närd
salivarius -a -um	saliv-
sanguis sanguinis m	blod

echinococcus	”taggskal-bär”
enterobius	”tarmlevande”
fasciola	”band”, ”litet bandage”
fasciolopsis	”fasciola-utseende”
hymenolepis	”hymen-skal”
mansonella	liten Manson
necator	mördare
onchocerca	”tumörsvans”
opistorchis	”bakom testikel”
paragonimus	”vid sidan av könsdelar”
schistosoma	”klyftkropp”
streptocerca	”böjd svans”
strongyloides	”rund form”
taenia	”band”
toxocara	”gifthuvud”
trichinella	”litet hår”, ”liknar litet hår”
trichostrongylus	”rundhår”, ”hårrund”
trichuris	”hårsvans”
wuchereria	Wucherer

LEDDJUR

	Ungefärlig innebörd
cordylobia	tumörlevande
dermatobia	hudlevande

saprophyticus -a -um	lever av lämningar
schenkii	Schenks
schoenleinii	Schönleins
scrofulaceus -a -um	”scrofulakös”
seeligeri	Seeligers
septicus -a -um	septisk
siccus -a -um	torr, nykter, törstig
simia -ae f	apa, härmare
simplex	simpel
sinensis -e	Kinesisk
sobrinus -i m	(manlig) kusin via modern
solium -i n	här: tron (finns fler betydelser)
somaliensis -e	Somalisk
sonnei	Sonnes
sordellii	Sordellis
spiralis -e	spiral-
sporogenes	sporbildande
stercoralis -e	exkrementell, bajs-
striatus -a -um	räfflad, randig
subflavus -a -um	”gulaktig”
subtilis -e	subtil
sus suis m/f	gris
sylvaticus -a -um	skogs-
szulgai	Szulgas
tardus -a -um	långsam, sen
terra -ae f	jord, mark, land
terreus -a -um	jordig
tetanus -i m	muskelspasm
tonsillarus -a -um	tonsill-
tonsurans	rakande, klippande
trachomatis -e	trachoma-
transvalensis -e	Transvaalisk
trichurius -a -um	”hårsvans-”
tropicus -a -um	tropisk
tropicalis -e	tropisk (”tropikal”)
tuberculosis -e	tuberkulos-

tularensis -e	Tulare-
typhus -i m	omtöcknande feber
typhimus -uris m/f	mustyfus (murium: mössens)
ulcerans	sårande
upsaliensis -e	Uppsala-, uppsaliensisk
urealyticus -a -um	urea-nedbrytande
vaginalis -e	vaginal
vermicularis -e	”liten mask-”
verrucosus -a -um	vårtig, gro
violaceus -a -um	violett
virchow	Virchow
viscosus -a -um	viskös (trögflytande)
vivax	uthållig, energisk
volvulus -a -um	rullande, vridande
vulgaris -e	vanlig (”vulgär”)
vulnificus -a -um	skadande
weaveri	Weavers
westermani	Westermans
whippelii	Whipples
xenopus -i m	xenopus (en groda)

Prosit!